

9.277–288, 9.299–312, jejichž editor W. Müller předpokládal dataci do III.-IV. století. Orsini posouvá na základě paleografické analýzy jejich vznik do období o století staršího. K nejstarším dokladům tohoto písmového typu, který vlastně prezentuje formování MB, patří vývojově důležitý zlomek signovaný POxy XXXVI 2750 zachovávající text Xen. Κύρου παιδεία I,1. Zájemce o základní paleograficko-kodikologické informace k textologicky nejvýznamnějším dokladům řeckého Biblického textu najde příslušné údaje v souhrnné tabulce: pro *Codex Alexandrinus* na s. 240 (nejnověji datovaný do l. cca 450–475), pro *Codex Sinaiticus* tamtéž (s datací do cca 360) a pro *Codex Vaticanus* tamtéž (s datací do stol. IV.^{med.}).

Vedle ryze paleografických závěrů umožňuje Orsinimu syntetizující charakter publikace pokusit se o zasazení získaných poznatků do širšího kodikologického, eventuelně literárně-historického kontextu: sleduje a tabulkovou formou kvantifikuje postupnou transformaci papyrusového svitku do papyrusové a posléze pergamenové knihy během III.-V. stol. (na s. 182nn) a tento fenomén reflektuje rovněž v souvislosti s obsahem jednotlivých textů (s. 192nn), zejména v poměru zastoupení profánní a sakrální literatury. Zde konstatuje (a na konkrétním materiálu dokládá) preferenci kodexové formy u křesťanské literatury.

Doprovodná obrazová příloha poskytuje (zřejmě z technických důvodů) jen nejnужnější výběr publikovaných textů (reprodukce většiny ostatních textů jsou rozříženy v dílčích studiích, na něž autor spolehlivě odkazuje), předpokládám, že definitivní podoba publikace veškerého směrodatného materiálu (klíčová zejména pro starší období) bude doprovázena pokud možno kompletní obrazovou přílohou uloženou na přiloženém přenosném datovém mediu (CD, DVD apod.), které by umožnilo uživatelsky pohodlnou verifikaci všech autorových interpretací.

Domnívám se, že Orsinioho práce představuje významný příspěvek „korpusového“ charakteru pro nejen řeckou paleografii, ale i knižní kulturu pozdně antické a raně středověké (protobyzantské) éry.

Dalibor Havel

PALLARÈS, JOAN GÓMEZ. *Stvdiosa Roma. Los géneros literarios en la cultura romana. Notas para su explicación, de Apio Claudio a Isidoro.* Bellaterra (Barcelona): Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions, 2003, 540 s. ISBN 84–490–2317–3.

Joan Gómez Pallarès je profesorem klasické filologie na „Universitat Autònoma de Barcelona“ a jeho publikace *Stvdiosa Roma* je výsledkem dlouholeté práce na této univerzitě, kde také studoval. Jak už podtitul knihy napovídá, jedná se o učebnici římské literatury, která informuje o nejdůležitějších římských autorech a jejich dílech (od počátků římské literatury až po Isidora Sevilského) seřazených v knize podle literárních druhů. Gómez se v předmluvě zmiňuje, že jeho záměrem bylo sestavit pro studenta klasické filologie příručku pojednávající o literárních druzích, autorech a dílech římské literatury na základě jeho vlastní praxe, poznámek a postřehů z výuky literatury, vycházející při tom ze studijního plánu klasické filologie z roku 2002 na barcelonské univerzitě (str. 11). Ačkoliv je učebnice určena studentům barcelonské Autonomní univerzity, může být velkým přínosem nejen pro studenty, ale i pro přednášející mimo domovskou katedru, protože důležitým kritériem při prezentaci jednotlivých literárních druhů v této knize je studium primární literatury. Hlavní prostor v každé kapitole a podkapitole je totiž věnován bibliografii (zahrnující jak primární tak sekundární literaturu) a odkazům na edice textů, s kterými Joan Gómez Pallarès doporučuje pracovat.

Publikace je rozdělena do čtyř knih. Součástí první knihy je předmluva a kapitola, v níž autor vysvětluje svůj koncept latinské filologie. Následuje seznam nejdůležitějších římských autorů: pod každým jménem jsou ve zvýrazněném rámečku uvedeny edice, s kterými autor doporučuje pracovat (převažuje „teubnerská“) a dále poznámka o rukopisech zmiňovaných děl se stručným popisem, jak se v různých přepisech dochovaly do dnešních dnů. Za tuto kapitolu Joan Gómez

Pallarès zařadil ještě appendix s poznámkami o edicích děl latinských křesťanských autorů. Až na stranách 78 – 83 potom uvádí obsah jednotlivých kapitol, které představují studijní osnovy římské literatury. První kniha obsahuje kapitoly: 1. *Úvod do římské literatury*, 2. *Latinská historiografie*, 3. *Technická próza*, 4. *Gramatické spisy* a 5. *Právnícká literatura*. V druhé knize najdeme pod čísly 6 až 12 kapitoly: 6. *Řečnictví a rétorika*, 7. *Epistolografie*, 8. *Filozofická próza*, 9. *Scénická literatura*, 10. *Satira*, 11. *Epigram*, 12. *Epická poezie*. Ve třetí knize jsou pouze dvě kapitoly: 13. *Lyrická poezie*, 14. *Elegická poezie*. Čtvrtá kniha obsahuje: 15. *Bukolická poezie*, 16. *Didaktická poezie*, 17. *Bajka*, 18. *Román* a opět appendix s nejvýznamnějšími latinskými křesťanskými autory. Nalezneme zde ještě kapitolu nazvanou *Instrumenta philologa: Bibliografie pro výuku a výzkum* (str. 515 – 533), která je užitečným přehledem sbírek latinských textů, bibliografických repertorií a specializovaných časopisů. Obzvláště zajímavá je poslední část této kapitoly (str. 529 – 533) věnovaná soupisu elektronických databází, textů na CD-ROMech, elektronických časopisů, on-line knihoven a diskusí. Kapitolu uzavírá pětistránkový přehled s internetovými adresami, které jsou tematicky rozříděny (např. internetové knihovny, on-line knihkupectví a vydavatelství, výukové kurzy, zajímavosti, diskuse, portály). Na konci knihy je ještě jmenný rejstřík, odkazující na stránky, kde se vyskytuje zmínka o tom kterém autorovi. Dělení na čtyři knihy nemá žádný zásadní význam, ale je „holdem a malou vzpomínkou na způsob, jakým antičtí autoři psávali a třídili svůj materiál“, jak sám Joan Gómez Pallarès podotýká (str. 12).

Každá kapitola je rozdělena chronologicky do podkapitol, takže např. kapitola 9. *Scénická literatura* obsahuje deset podkapitol očíslovaných 9.1 až 9.10 zahrnujících informace od počátků divadla (togata, atellana, mimus) přes Plauta, Terentia a tragédie v republikánském a císařském období, až po tragédie Senekovy. O autorově smyslu pro přehlednost svědčí, že na začátek kapitoly zařadil ještě soupis podkapitol, které se nacházejí v hlavní kapitole, což zajišťuje lehkou orientaci v textu. Po přehledu následuje úvod, v němž Gómez stručně charakterizuje literární druh, a samozřejmě bibliografie obsahující odkazy převážně na učebnice a časopisy, ve kterých se může čtenář dozvědět více informací o probíraném druhu. Nechybí ani odkazy přímo na díla římských spisovatelů, kteří se nějakým způsobem o druhu zmínili: např. na str. 243 najdeme ve vzpomínané deváté kapitole odkaz na díla Livia, Horatia a Valeria Maxima, v nichž tito autoři referují o divadle. V jednotlivých podkapitolách je potom zvýrazněná část obsahující odkazy na stránky moderních učebních textů (většinou španělských, italských a anglických vydaných v devadesátých letech), dále odkaz na biografické údaje probíraných autorů (většinou v Pauli-Wisowě Real-Encyclopedii) a, dle autora, nejlepší edice textů či dochovaných fragmentů.

Jak je patrné, *Stvdiosa Roma* není vyčerpávajícím učebním textem (chybí zde např. přehled historických událostí, který nalezneme v „tradičních“ učebnicích), ale velmi dobrým doplňkem jiné učebnice. Gómezova příručka je vhodná pro každého, kdo se zabývá klasickou filologií, neboť mu může být užitečným návodem pro práci s primární i sekundární literaturou a to jak při studiu, tak při odborném výzkumu. V dnešní době je také nezbytné naučit se pracovat s kvanty informací, jež nabízejí internetové vyhledávače, což čtenáři tohoto textu značně ulehčí autorův moderní přístup k výuce římské literatury, který neponechává stranou ani užitečné odkazy internetové.

Šárka Hurbánková

STEHLÍKOVÁ, EVA. *Divadlo za časů Nerona a Seneky*. Praha: Nakladatelství AMU, 2005, 187 stran. ISBN 80–7008–185–6.

Eva Stehlíková, přední česká profesorka teatrologie, jejíž zájem se soustřeďuje zejména na starověké a středověké divadlo, vydala v letošním roce dvě monografie. Obě díla se zaměřují na antiku.

První, populárně naučná, studie se omezuje na římské divadlo poměrně krátkého období, na dobu Neronovu a Senekovu. Tak to alespoň naznačuje název knihy. Ten ne náhodou připomene čte-